

INDUSTRIALISATIE VAN DE MIJNBOW IN DE AFRIKAANSE PERIFERIE: VERSTORING EN AFHANKELIJKHEID IN ZUID-KIVU, DEMOCRATISCHE REPUBLIEK CONGO

Samenvatting

De afgelopen decennia heeft er een proces van (her)industrialisatie van de goudsector plaatsgevonden in een groep van twintig Afrikaanse lage-inkomenslanden met grote goudvoorraden (GALIC's). Transnationale ondernemingen (TNC's) hebben hierbij de leiding. Als theoretische basis voor het proces fungeert een 'Afrikaanse Mineralenconsensus' waarin internationale financiële instellingen, internationale en Afrikaanse ontwikkelingsorganisaties, Afrikaanse regeringen, westerse belangengroepen en delen van de wetenschappelijke wereld verenigd zijn. De consensus is gebaseerd op het algemene uitgangspunt dat GALIC's hun relatieve voordeel op het gebied van mineralen moeten benutten om de productiviteitsgroei te stimuleren door middel van (her)industrialisatie van de mijnbouw onder leiding van TNC's. In deze optiek kan de waardeverdeling die ontstaat door deze toegenomen productiviteit leiden tot een hogere levensstandaard en een stimulans vormen voor de structurele transformatie van de lokale en nationale Afrikaanse economieën.

Dit proefschrift is gebaseerd op vijftien maanden veldwerk in 2016 en 2017 en grijpt terug op enkele klassieke kritische kanttekeningen bij perifere ontwikkeling die genegeerd of verkeerd voorgesteld worden door pleitbezorgers van consensus. Deze kanttekeningen zijn in aangepaste vorm gehanteerd in deze studie. Het proefschrift beschrijft een empirisch onderzoek naar de theoretische grondslagen van de Afrikaanse Mineralenconsensus met betrekking tot de GALIC's. Dit gebeurt aan de hand van een gedetailleerde casestudy over de (her)industrialisatie van de goudsector in de provincie Zuid-Kivu in de Democratische Republiek Congo (DRC). Het doel van deze casestudy is een beter inzicht te krijgen in de invloed van dit proces op de arbeidsverhoudingen en het traject van lokale en nationale kapitaalaccumulatie en structurele transformatie in de sector.

De belangrijkste empirische bevinding van het proefschrift is dat de herindustrialisatie van de mijnbouw in Zuid-Kivu feitelijk ook zonder bemoeienis van TNC's al bezig was. Het proces van ambachtelijke mechanisatie dat deze herindustrialisatie in gang zette was in lokale handen en stond onder leiding van de lokale overheid. Hiermee werden reeds een aantal resultaten bereikt die de pleitbezorgers van consensus voor ogen hadden, waaronder een verhoging van de productiviteit door middel van kapitaalvorming en een verbetering van de levensstandaard door middel van hogere lokale lonen. Bovendien werd een groot deel van de eindwaarde van de productie behouden en in eigen land verdeeld, onder toezicht van een opkomende protokapitalistische klasse die arbeidskrachten in dienst heeft en investeert in productieve accumulatie. Dit proces werd echter verstoord door de komst van TNC's die in Zuid-Kivu een door het buitenland geleide, extern georiënteerde en afgescheiden mijnbouwconomie hebben opgezet. Hierdoor staken historische vormen van perifere marginalisatie, polarisatie en strijd weer de kop op (en vergerden in sommige gevallen).

Op basis van de bevindingen worden drie onderling samenhangende punten van kritiek op de Afrikaanse Mineralenconsensus geformuleerd. Ten eerste wordt de aanname van de lage productiviteit en inefficiëntie van de ambachtelijke mijnbouw ter discussie gesteld. Deze aanname gaat voorbij aan het potentieel van de ambachtelijke mijnbouw. Ten tweede is het losmaken van industriële mijnbouwactiviteiten van de lokale en nationale economie in tegenspraak met de bewering van pleitbezorgers van consensus dat nieuwe praktijken in de mijnbouwindustrie de zorgen

over het vormen van een enclave overbodig maken. Ten derde kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de veronderstelling dat moderne bedrijven de industrialisatie van de mijnbouw op efficiëntere en effectievere wijze kunnen leiden dan de staatsbedrijven die dat voorheen deden of bestaande ambachtelijke alternatieven. Structurele belemmeringen voor ontwikkeling dankzij mineralen ontstaan eerder onafhankelijk van eigendoms- en managementstructuren. Zonder deze belemmeringen uit het oog te verliezen, kunnen GALIC-regeringen beter steun bieden aan een lokaal georganiseerde mechanisatie van de ambachtelijke goudsector. Dit is een minder afgescheiden en meer inclusieve strategie voor de ontwikkeling van mineralen dan het huidige dominante model van een door TNC's geleide industrialisatie.

De theoretische basis van de Afrikaanse Mineralenconsensus is dus tamelijk zwak. Tegelijkertijd blijft de conceptuele benadering van periferiteit (en de daarmee samenhangende wetenschappelijke stroming) relevant voor onderzoek naar en inzicht in industrialiseringsprocessen in de mijnbouw, maar ook in andere sectoren in het zuidelijk deel van de wereld. Deze benadering maakt zichtbaar dat de dominantie van TNC's in belangrijke industrieën niet zozeer een middel is om de perifere positie van Afrika te verhelpen, maar er eerder de oorzaak van is. Dit heeft belangrijke implicaties nu er sprake is van toenemende expansie van TNC's en infiltratie in de samenlevingen en economieën in de armste regio's van Afrika.